

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף כב

וכתב הנשתון כתוב ארמית ומתרגם ארמית: נאמר בעזרא "וּכְתַב הַנִּשְׁתָּן כְּתוּב אַרְמִית וּמִתְרַגֵּם אַרְמִית" עזרא שינה את הכתב של התורה מכתב עברי לכתב ארמי (כתב אשורי). הפסוק מדבר על מכתב שנכתב אל ארתחשסתא שנכתב בכתב ארמי ובשפה הארמית.

וכתיב "ולא כהלין כתבא למקרא, ופשרה להודעה למלכא": כאשר בלשצר השתמש בכלי המקדש, יצאה פס של יד וכתבה על הקיר 'מנא מנא תקל ופרסין'. אך **"ולא כהלין כתבא למקרא, ופשרה להודעה למלכא"** לא היו יכולים לקרוא את הכתב הזה ולא לומר את פתרונו למלך. למרות שהיו שם יהודים. כי באותו היום שכתב המלאך את הכתובת הזו השתנה הכתב לאשורית והם עדיין לא הכירו אותו.

וכתיב "וכתב את משנה התורה הזאת" כתב הראוי להשתנות: דברים אלו אמר משה רבינו. מהלשון 'משנה' לומדים שהכתב אמור להשתנות בהמשך הדורות.

למה נקרא אשורית? שעלה עמהם מאשור: הכוונה לבבל וארם שלשם גלו שבט יהודה ובנימין וחז"ל מכנים מקומות אלו כ'אשור' (עין הגהות יעב"ץ מגילה).

תניא רבי אומר: עד כאן למדנו את דעת התנא רבי יוסי, שהכתב של הספר תורה השתנה בימי עזרא מעברי לאשורי. אבל רבי חולק על רבי יוסי וסובר שבאמת בתחלה בכתב זה ניתנה תורה לישראל. וכשהם חטאו בחורבן בית ראשון 'נהפך להן לרועץ' כלומר הם שכחו את הכתב האשורי. וכאשר הם חזרו בתשובה בבית שני חזר להם הכתב האשורי בחזרה.

שנאמר "שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך": הנביא זכריה התנבא שהיהודים האסירים המקוים לה', ישובו לעיר המבצר ירושלים בבית שני, ואז ה' יחזיר להם את הכתב שנשכח מהם.

רשב"א אומר: רבי שמעון בן אלעזר חולק על שתי הדעות הקודמות, וסובר שהכתב לא השתנה מעולם ותמיד כתבו את התורה בכתב אשורית.

שנאמר "ווי העמודים" מה עמודים לא נשתנו אף וויים לא נשתנו: בעמודים של חצר המשכן תחבו יתדות מכסף הנקראין 'וויים' (שלהם חיברו את הלולאות של יריעות החצר). הוויים היו עשויים בצורת האות ו' האשורית (האות ו' של ספר תורה, והיינו האות המוכרת לנו). אם כן מאז ומעולם היה הכתב שלנו אשורי (שלא כדעת רבי יוסי).

בנוסף הוא גם הוא לא השתנה מאוחר יותר (שלא כדעת רבי), כי דורשים את הפסוק שכמו שהעמודים לא השתנו כך גם הוויים לא השתנו.

אלא מה אני מקיים את "משנה התורה הזאת": לעיל רבי יוסי פירש את הפסוק הזה על שינוי הכתב. אבל איך רשב"א יפרש אותו? והתשובה על שני ספרי התורה שהיו למלך. ספר תורה אחד היה כתוב בכתב קטן ובקלף דק, והמלך היה תולה אותו כל הזמן על זרועו כמו קמיע.

ואיך האי "שויתי" מאי דריש ביה? כלומר רבי יוסי (וכן רבי) מה הם יפרשו בפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד"?

קושיא: לר"ש דאמר כתב זה לא נשתנה מאי "לא כהלין כתבא למיקרא" לרשב"א מדוע היהודים בזמן בלשצר לא ידעו לקרוא את הכתב שעל הקיר?

תירוץ: אמר רב בגימטריא איכתיב להון יטת יטת אידך פוגחמט: המלאך לא כתב על הקיר 'מנא מנא תקל ופרסין' במפורש, אלא כתב זאת בא"ת ב"ש. (דהיינו לוקחים את אותיות ה-א' ב' ומחלקים אותם לשני חלקים בשתי שורות לאורך זו מול זו: א-כ, ת-ל, וכן הלאה. ואז מחליפים את האות א' באות ת' ואת האות ב' באות ש' וכן הלאה). על הקיר היה כתוב 'יטת יטת אידך פוגחמט' ולכן לא ידעו לקרוא את הכתב.

מאי פריש להו? 'מנא מנא תקל ופרסין' מנא מנא וכו': כלומר דניאל פירש להם שכתוב על הקיר 'מנא מנא תקל ופרסין'. והכוונה שהקב"ה מנה וספר את שנות מלכותך וראה שהן כבר נשלמו, והוא שקל במאזניים את מעשיך ונמצאת חסר, ולכן תיפרס ותישבר מלכותך ותינתן למדי ופרס.

תירוץ נוסף: ושמואל אמר ממתוס ננקפי אאלרן: הסיבה שהם לא ידעו לקרוא את הכתב על הקיר כי הוא היה כתוב בצורה משונה. המלאך כתב שלוש שורות של חמש אותיות זו מתחת לזו 'ממתוס ננקפי אאלרן', הם קראו את המילים ישר, אבל היה צריך לקרוא את המילים מלמעלה למטה. (ראה בעמ' הבא)

ס	ו	ת	מ	מ
י	פ	ק	נ	נ
ן	ר	ל	א	א

תירוץ נוסף: **ור' יוחנן אמר 'אנם אנם לקת ניסרפו':** הוא כתב כל מילה מהסוף להתחלה. במקום 'מנא' - 'אנם', במקום 'תקל' - 'לקת', במקום 'ופרסין' - 'ניסרפו'.

תירוץ נוסף: **רב אשי אמר 'נמא נמא קתל פורסין':** הוא כתב כל מילה כשהוא מחליף את האות הראשונה באות השניה, דהיינו במקום 'מנא' - 'נמא'. וכן הלאה.

משנה: אין רוכבין על סוסו: המשנה ממשיכה בדיני המלך.

גמרא: **אמר רב יעקב א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה וכו':** כשדוד היה זקן והיה לו קר, הוא לקח נערה בתולה שתשכב לידו ותחמם אותו, אך הוא לא התחתן איתה.

אמרה (לו) נינסבן וכו': אבישג בקשה מדוד שיתחתן איתה. אמר לה דוד את אסורה לי בגלל שכבר נשאתי 18 נשים. אמרה לו אבישג 'חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקיט' - כשחסר לגנב מקום לגנוב הוא עושה את עצמו כאיש שלום. כלומר בגלל שאתה הזקנת ואין לך כח אתה אומר שאני אסורה לך. דוד רצה להראות לה שזה לא נכון ולכן הוא קרא לבת שבע, ובאה עליה 13 פעמים, והיא קנחה בין פעם לפעם. דבר זה לנמד מכך שבפסוק הזה כתובים 13 מילים. (והמילים 'בת שבע' נספרות כמילה אחת, מהר"ש אלגאזי).

אמר רב שמן בר אבא בוא וראה כמה קשין גירושין וכו': חכמים התירו לדוד להתיחד עם אבישג למרות שכבר גזרו על יחוד עם הפנויה (כפי שלמדנו לעיל), אך לא התירו לו לגרש את אחת מנשותיו כדי לשאת את אבישג.

א"ר יוחנן ואיתימא ר' אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו ממון ואין לו: כלומר שהוא נודר ממון לצדקה והוא לא משלם (תוס' רא"ש).

אמר רבי אלכסנדר כל אדם שמתה אשתו בימיו, עולם חשך בעדו. שנאמר "אור חֶשֶׁךְ בְּאֶהְלוֹ וְנֵרוֹ עָלָיו יִדְעֶךָ": כלומר האור נהפך לחושך בגלל 'אוהלו' שהיא אשתו.

שנאמר "יצרו צעדי אוננו" וכו' שנאמר "ותשליכהו עצתו": פסוקים אלו כתובים בסמוך לפסוק הנ"ל.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן קשה לזווגם כקריעת ים סוף: קשה לזווג איש ואשה כמו קריעת ים סוף שנשתנו שם סדרי בראשית.

קושיא: איני והאמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני: ואם כן כבר מתחילת בריאתם הם מזווגים זה לזה.

לא קשיא הא בזווג ראשון הא בזווג שני: הקושי לזווגם הוא בזיווג שני.

א"ר שמואל בר נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנא' "ואשת נעורים כי תמאס": הנביא ממשיל את עם ישראל לאשת נעורים שאפילו אם היא תמאס בעלה יחזיר אותה.

מתני לה רב יהודה לרב יצחק בריה וכו': הוא לימד את בנו 'אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה וכו'. שאל אותו בנו כמו מי? אמר לו כמו אמא שלך (כלומר כמו אשתי).

תירוץ: מיתקף תקיפא עיבורי מעברא במלה: היא באמת היתה אשה תקיפה אבל היא היתה מעבירה על מדותיה, ולכן לרב יהודה היה קורת רוח ממנה.

אמר רב שמואל בר אבניא משמיה דרב אשה גולם היא: כלי שאינו גמור.

*

אמר רב שמואל בר נחמן א"ר יוחנן הואיל ומשמרות מתחדשות: בכל שבוע הגיע משמר חדש של כהנים לעבוד בבית המקדש, ולכן המלך היה מסתפר בכל שבוע כדי שהכהנים של המשמר החדש יראו את המלך ביופיו.

כהן הדיוט אחד לשלשים יום דכתיב "וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם": פסוק זה נאמר על הכהנים. ולומדים בגזירה שווה מהמילה 'פרע' שנאמרה כאן ובנזיר, שכמו שנזיר מגדל שערותיו שלושים יום (בסתם נזירות שהיא שלושים יום), כך גם הכהנים מגדלים שערם רק עד שלושים יום.

שאלה: והתם מנא לן? מניין באמת שנזירות היא שלושים יום? תשובה: אמר רב מתנה דאמר קרא "קדש יהיה" בגימטריא תלתין הוו: האותיות של המילה "יהיה" בגימטריא שוות למספר שלושים.

אמר ליה רב פפא לאביי אימא לא לירבו כלל: אולי נפרש את הפסוק הנ"ל "וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו" שהכהנים לא יגדלו את שערותיהם כלל!

אמר ליה אי כתיב 'לא ישלחו פרע' כדקאמרת וכו': אם היה כתוב בפסוק 'לא ישלחו פרע' היית צודק, כי אז הכוונה היתה שלא יגדלו אפילו 'פרע' דהיינו שלושים יום. אבל בפסוק כתוב להיפך "ופרע לא ישלחו" דהיינו הם יגדלו את שערותיהם עד 'פרע' אבל יותר מכך 'לא ישלחו' - לא יגדלו.

שאלה: אי הכי האיזנא נמי! אם כך גם בזמננו יאסרו הכהנים לגדל שיער יותר משלושים יום. תשובה: דומיא דיין וכו': כמו שביין רק בזמן שבית המקדש קיים הם אסורים בשתייתו אבל בזמן הזה הם מותרים, כך גם בגידול שיער.

קושיא: ויין שלא בזמן ביאה שרי? והתניא רבי אומר וכו': הכהנים היו מתחלקים ל-24 משמרות, כל משמרת משמשת שבוע בעבודת המקדש. כל משמרת מתחלקת ל-7 בתי אב, וכל בית אב משמש יום אחד. ולכן כהן שמכיר את המשמרת שלו ואת הבית אב שלו אסור לו לשתותיין רק ביום בו הוא אמור לעבוד בבית המקדש. ואם הוא לא מכיר את הבית אב שלו אסור לו לעבוד בכל השבוע. ואם הוא לא מכיר את המשמרת שלו ולא את הבית אב שלו אסור לו לשתות לעולם, שמא עכשיו הזמן שלו לעבוד, ושמא יבנה בית המקדש. זו דעת רבנן.

רבי חולק ואומר שאם נחשוש שמא יבנה בית המקדש, אם כן כל כהן שימצא אז ילך לעבוד בבית המקדש אפילו שלא לפי המשמרת לו. ואם כן עלינו לאסור על כל הכהנים לשתות יין לעולם. אבל האמת 'שתקנתו קלקלתו' כלומר החורבן הוא התקנה לכהן שכן יוכל לשתות יין, כי אנו לא חוששים שמא יבנה בית המקדש.

ואמר על כך אביי שהכהנים בימינו שנוהגים לשתות יין עושים זאת על פי דעת רבי. מוכח מדברי אביי שלדעת רבנן החולקים על רבי הכהנים אסורים לשתות יין גם בזמן הזה. (כלומר לולי דברי אביי היינו מפרשים את דברי רבנן על זמן בית המקדש ואת דברי רבי על הזמן שלאחר החורבן. אבל מדברי אביי עולה שרבנן חולקים על רבי גם בזמן הזה. תוס' רא"ש).

על כל פנים מוכח שגם בזמן הזה אסור לכהנים לשתות יין (כדעת רבנן), ואם כן נאסור עליהם גם לגדל שיער.

תירוץ: התם היינו טעמא מהרה יבנה בית המקדש ובעיני כהן הראוי לעבודה וליכא: כל הסיבה שאסורים בין בגלל מהרה יבנה בית המקדש ולא יהא הכהן השתוי ראוי לעבודה. קושיא: ה"נ בעינא כהן הראוי לעבודה וליכא! תירוץ: הכא אפשר דמספר ועייל: לגבי גידול השיער הוא יכול להסתפר מיד.

קושיא: קושיא: **התם נמי אפשר דניים פורתא ועייל וכו':** מדוע אסור לשתות, והרי גם אם יבנה המקדש יוכלו להפיג ינם בשינה קלה?

תירוץ: **ולאו איתמר עלה אמר רב נחמן וכו':** שלשתיית יותר מרביעית יין לא עוזרת שינה.

תירוץ נוסף: **רב אשי אמר שתויי דמחלי עבודה:** רבנן גזרו רק על שתויי יין, כי אם יבנה המקדש ויעבדו הכהנים כשהם שתויים, עבודתם מחוללת. אבל פרועי ראש שעבודתם לא מחוללת, לא גזרו רבנן בזמן הזה.

מיתיבי ואלו שבמיתה וכו': הגמרא מקשה על דברי רב אשי מהברייתא האומרת שכהנים שעבדו שתויי יין או פרועי ראש חייבים מיתה. המקור לכך שפרועי ראש במיתה, נלמד מההקש בין יין לשער שנאמר בספר יחזקאל "ופרע לא ישלחו... ויין לא ישתו", ובין נאמר במפורש עונש מיתה "יין ושכר אל תשת... ולא תמותו".

לפי זה קשה שיש לנו ללמוד מהקש גם שפרועי ראש מחללים עבודה כמו ששתוי יין מחללים עבודה!

אמר ליה רבינא לרב אשי האי עד דלא אתא יחזקאל מאן אמרה? מניין ידעו שפרועי ראש במיתה קודם שבא יחזקאל ואמר את ההקש בין שתיית יין לגידול פרע? הגמרא מתרצת שדבר זה נלמד בקבלה למשה מסיני, ובא יחזקאל והסמיק את הדברים בפסוק.

וליסעמיך: ולשיטתך המקשה, מה תענה על דברי רב חסדא שאמר דבר דומה.

"וערל בשר לא יבוא אל מקדשי": פסוק זה נאמר ביחזקאל, וממנו לומדים שכהן שלא מל בגלל שמתו אחיו מחמת מילה, פסול לעבודה.

מאי "כסום יכסמו את ראשיהם"? תנא כמין תספורת לוליינית. מאי תספורת לוליינית? אמר רב יהודה אמר שמואל תספורתא יחידאה: תספורת יפה שאין דוגמתה.

היכי דמי? אמר רב אשי ראשו של זה בצד עיקרו של זה: ראשה של שיערה אחת בצד עיקרה של השיערה השניה.

שאלו את רבי איזהו תספורת של כ"ג? אמר להן צאו וראו מתספורת של בן אלעשה: הוא היה חתן של רבי, והוא שילם הרבה כסף כדי ללמוד את התספורת הזו.